

Geçmiş zaman terzilerinin peşinde

Sarı saçlı hanım, belki on kere tecrübe etmiş olduğu bir şapkayı, şimdi yeniden başına geçiriyordu. Patrona, "İşiniz çok güç!" dedim. "Evet madam. Kadınlar bir şapka intihap etmek için belki yüz şapka tecrübe ederler" dedi. Sonra güldü, "Fakat madam, siz de bilirsiniz şapka bir kadın için her şeydir... Fena intihap edilmiş bir şapka, güzel bir kadını katledebilir. İyi intihap edilmiş bir şapka ise en çirkin bir kadını dünya güzeli yapar."

"Bu sene nasıl şapkalar moda?"

"Şapır velor çok modadır. Sonra kadife şapkalar, her zamanki gibi fötrler..."

"Ya garnitürler?"

"Tüyler, tüylerden mamul ufak kuşlar tokaların, iğnelerin yerine gelmiştir."

Suat Derviş, 1934 yılının İkinci Teşrin ayında *Büyük Gazete* için yaptığı röportajda, şapkacı madamla böyle konuşuyordu.

Aynı yılın *Akbaba* dergilerinden birinde de *Orhan*'ın bir karikatüründe iki melek, bulutların üstünde şöyleşirler:

"Yeryüzüne inmek istiyorum."

"Vazgeç. Terzilerin eline geçerek yüksek sınıfı süslemek için kanatlarımızı yolar, derimizi yüzerler."

Atatürk henüz sağdır; cumhuriyetin getirdiği heyecan ve rüzgâr sürmektedir. Kentliler her konuda devrimler göre göre, yeniliğin her türlüşüne eski kuşaklara göre daha açılmışlardır. Kırsal bölgelerde yaşayanlar ise olup bitenleri tepkisiz izlemektedirler.

Gazeteler, "Dördüncü Büyük Ulus Kurultayı"nda sayılab seçiminin yenilenmesi kestirilirken *Türk Kadını*'nın da bundan böyle sayılab seçilebilmesi için yeni bir töre çıkarıldığını" bildirir.

Artık parlamentoya bile girebilecek olan Türk kadınının bu hızlı değişime tepkisi, çağdaşlaşmayı yorumlaması nasıldır?

O yıllardaki ulusal birikimimiz, bu yorumun oldukça yüzeysel, hafif ve uçucu olmasını kaçınılmaz kılar.

Hanımlar, *Yüksekkaldırım*'da *Madam Sari*'den, *Galatasaray*'a yakın Profesör Şahinyan'dan ve *Panosyan*'dan dans dersleri alırlar.

Onlara seslenen reklamlar, hedeflenen kitlenin algı ve yargı düzeyi konusunda yeterli bilgi verir:

"Eyi bir izdivaç neye bağlıdır? Bu sene mesut bir izdivaç yapmak istiyor musunuz?.. Milyonerler de dahil olmak üzere yüzlerce erkek arasında bir anket yaptım ve onda dokuzunun bir kadında her şeyden evvel düzgün, kadife gibi yumuşak bir cilt ve parlak bir ten aradıklarına şahit oldum," diyen bir ilanda, Tokalon pudrasının bütün bunları sağlayacağı açıklanmaktadır.

Profesör Şahinyan'dan dans dersleri alan, artık sayılab seçilebilen ve milyoner koca bulabilmek için Tokalon pudrası kullanan kadınlara çağdaş giysinin ne olduğunu, neler olması gerektiğini kim söyler, kimler gösterirdi?

O zamanlar Türkiye'nin moda merkezi İstanbul'du. "İstanbul'da Beyoğlu'ydü," hatta biraz abartıp zorlayarak, "Beyoğlu'nda da Mısır Apartmanı'ydı," diyebiliriz.

Mısır Apartmanı'nın modacıları

Maksut dışında en önemli terziler Mısır Apartmanı'ndaydılar.

Maksut'un özelliği, modellerden çok kendi imgesine sığınıp orijinal çizimler yapmasıydı. İşlemeli, alı pullu elbiselerini her yıl Tokatlıyan Oteli'ndeki "ekspozisyonlar"da gösterirdi.

O zamanlar, "moda defileleri" değil "ekspozisyonlar" vardı. Yerli ve yabancı mankenler, müziksiz dolaşırlardı masaların arasında.

Galatasaray'daki Terzi Katerussi'nin mankenleriye haftada iki gün Beyoğlu'nda, Taksim'e kadar yürür, bir tür açık hava ekspozisyonu yaparlardı.

Kırklı yılların başı: Dönemin 'Maarif Vekili' Hasan Ali Yücel (sol başta), Ankara'daki Kız Enstitüsü'nde hazırlanmış bir gelinliği, manken üstünde, Enstitü'nün salonunda izliyor.

Nazaryan, Maksut'un pabuçcusuydu.. *Emilia* ve *Madam Bella* da onun şapkacılarıydı.

Mısır Apartmanı'nın terzilerinden *Fegara*, sadece İstanbul'a değil düzenlediği yıllık ekspozisyonlarıyla Ankaralıları da hitap eden bir terziydi. Eski müşterilerinden biri onu, "Calibanım kadar klasik değildi; Maksut kadar da 'zurnik' değildi!" diye tanımlamıştır.

Cemal Bürün, Mısır Apartmanı'nın ünlülerini boyununu kışalığı prova yaparken iskemleye çıkmasını gerektirirdi. Cemal Bey, bir ressamla, *Neriman Hanım*'la evliydi.

Bir süre sonra eşinden ayrıldığı ve bir sabah fırından sıcak ekmeğe almaya giderken minibüs çarpması sonucu öldüğünü biliyoruz. Cenazesinde ağlayan kadınların çokluğunu, eski eşinin bile iki göz iki çeşme ağladığını *Teşvikiye Camisi*'ne yakın oturanlar hâlâ hatırlarlar.

Dr. Albay *Ethem Bey*'in kızı *Calibe Hanım* da Mısır Apartmanı'nın terzilerindendi. *Galatasaray*'da şimdi *Pamukbank*'ın olduğu yerde, *Galeri dö Pera* vardı. *Calibe Hanım* orada reyon şefiydi. Sonra zamanla kendi atelyesini oluşturmuştu.

Calibe Hanım'ın klasik dikimde "bir numara" olduğu kabul edilirdi. Yılda dört kez *Parise* gider, en son gelişmeleri izlerdi.

İlk eşi ünlü öykücümüz *Ömer Seyfettin*'di.. Ayrılmaları ile ilgili ilginç bir öykü anlatılır: Harp sırasında *Calibe Hanım* doğum yapmıştır; ancak sütü bebeğe yetmemektedir. Kocasına, "Git Kızılay'a yazıl da süt bul!" der. Bu öneri, *Gönenli* ve onuruna aşırı düşkün bir *Çerkez* olan *Ömer Seyfettin*'in ziddine gider... ve boşanırlar.

İstanbul'un terzileri Ankara'da mevsimlik ekspozisyonlar düzenlerlerdi. Genellikle *Ankara Palas*'ta düzenlenen bu ekspozisyonlarda iyi satış yapılırdı.

Peki ya kürkler? Ankara'da ilk vizon man-

to, *Galip Geylani*'nin eşi *Melahat Hanım*'ın sırtında 1938 yılında görülmüştür. 9 bin liraya alınmış olan bu kürkü gören Ankaralı hanımlar dayanamayıp etrafına üşüşmüşler, kürkü okşamışlardır.

Zamanla Ankara'da da önemli terziler yetişti: *Genco Erkal*'ın annesi *Nedret Hanım* atelyesini Ankara'da ün kazandıktan sonra İstanbul'a naklettiydi. Sonra, 1940'lı yıllarda terzi *Sabiha Hanım* şöhrete kavuştu. *Atatürk Bulvarı*'ndaki atelyesinde zamanın ileri gelenlerini görmek mümkündü. *Sabiha Hanım*, *Maarif Vekili* 'Hasan Ali Yücel'e yakınlığı bilinen güzel bir hanımdı.

Ankaralı hanımlar, yaz aylarında İstanbul'a gelirler, dönüşlerinde, *Beyoğlu*'nda diktirdikleri giysileri kuşanıp mevsim başında, *Cumhuriyet Balosu*'nda birbirlerine gösterirlerdi.

Bugün, kırk yıl öncesinin terzileri konusunda -dedikodusu bol, sanatsal ayrıntısı az- bu bilgileri, bu moda öncülerinin eski müşterilerinden edinebilmekteyiz.

Peki, diktikleri neye benzerdi? Bu giysiler konusunda yeterli bilgi aktaracak eski resimler pek az. Albümler dağılmış; hangi giysinin kimin tarafından dikildiğini hatırlayanlardan kimi hayatta değil, kimi de unutulmuş...

Birkaç yıl önce, *New York*'ta *Metropolitan Müzesi*'nde *Yves Saint Laurent*'in yıllardır diktiklerini gösteren nefis bir sergi izlemiştim. Böyle bir sergi gerekli midir? Fare kapanlarına kadar her türlü nesnenin toplanıp sınıflandırıldığı bir çağda bu sorunun cevabı, "Evet"tir.

Elde kalanlar bir araya getirilip bizde de böyle bir serginin ilk adımı atılamaz mı? Mesela 1981 martında vefat eden *Maksut*'un ailesinde, bu terzimizin son Ankara ekspozisyonundan arta kalmış çok sayıda elbise vardır. Bu bir çekirdek oluşturamaz mı? Bizce düşünmeye değer... □

Cumhuriyetin ilk yılları; Selahattin Giz'in objektifinden bir Beyoğlu vitrini...

